

CINAMOM, pres del ll. *cinnamomum* i, aquest, del gr. κιννάμωμον id. □ 1.ª doc.: *cinamomi* o *-dnum*, fi S. xv, Cauliac; *cinamomo*, 1803, Belv.; 1839 Lab. Ja l'usà Verdager en l'*Atlàntida*: «Los *cinamoms* a rengles i poncemers altívol» (cant II). Se'n fan avui en els horts d'algunes valls pirinenques; a Taüll (Boí), és ben conegut, amb el nom deformat popularment: el *sirimó* és una planta que s'hi fa en els horts i produeix com un carràs de raïms (1968).

DERIV.: *Cinàmic*; *cinamat*.

CINC, del ll. vg. CĪNQUE, ll. QUĪNQUE, id. □ 1.ª doc.: orígens (Llull, etc.).

El llatí clàssic QUINQUE fou substituït per CINQUE en la llengua vulgar pel fenomen normal de la dissimilació; en efecte CINQUE és ja freqüent en inscripcions de l'època cristiana (CIL, 5939, 7172; cf. Pais, suplement al CIL v, n. 352), i les formes de totes les llengües romàniques corresponen a aquesta base, incloent-hi it. *cinque*, fr. *cinq*, oc. *cinc*, i també la forma *cinco*, pròpia del castellà i predominant en portugués (junt amb *cinque*), amb la reserva de la vocal final, per a l'explicació de la qual, veg. el DCEC.

DERIV.: *Cinqueta*, mot principalment valencià i urgellès (Granja d'Escarp, 1935), *AlcM* amb els derivats val. *cincada*, *cinçar* i el regressiu *cinca*; anàlogament *cinquilló*. *Cinquanta* [orígens, Llull, etc.], del ll. vg. CĪNQUANTA, contracció del clàssic QUĪNQUAGĪNTA, de la qual provenen també it. *cinquanta*, fr. *cinquante*, oc. *cincanta*; *cinquantè*: substantivat [1415] com a terme tributari, molt estès el S. xv (en qualitat de lluisme especialment en el Princ.): «censuali mortuo --- in nuda tamen perceptione absque faticha, laudimio, tercio et *cinquanteno*» (doc. Vall d'Assua, 1455, arxiu de J.Lluís Pallarès); *cinquantena* col·le. [1391], *cinquantenari*, *cinquantener*; *cinquantí*. *Cinquantejar*. Per a *cinquè*, veg. infra, amb *quint*. *Quinquagenari*, cultisme.

L'ordinal ll. *quinquagesimus* 'cinquantè' s'ha usat en diverses èpoques com a cultisme cat. *quinquagesim*, *-gèsima*, aquest sobretot com a nom del diumenge últim abans de quaresma (*CostTort?*, *AlcM*); molt més corrent, en forma quasi-hereditària, *cinquagesma*,¹ però aquest ha tingut des d'antic el sentit de 'cinquantè dia després de Pasqua (Florida)', és a dir 'Pasqua Granada'² = *Pentecosta*, *-costès*, *Pentegosta* [Llull, *DoctrPu.*, cap. 50] (πεντεκοστή ἡμέρα 'dia cinquantè'): [*cinquaesma*, c. 1210, *CoDoACA* vi, 61]; «diventres ans de *Cinquagesma*, anno Dom. 1298», doc. de Bna. (Miret, *TemplH*, p. 197); «Dijous larder / diguí: —Muller / --- / per continència / partixcam lit. / Dix --- / —L'hom qui s'absté d'axò en quaresma, / a *cinquagesma* / cornut se troba!», JRoig (*Spill*, 2810, cf. com. de Chabàs); «*cinquogesma*: *quinquagesima*, *pentecostes*», 1507, Busa-Nebr. B VII, 2.3. Aquesta és encara la denominació més estesa en els parlars catalans: «La Santa Espina és dies abans de *cinquagesma*», emp. (Vilavenut, 1964), mall. *Cincogeta* (BDLC VII, 317), oit *sinjukéma* men. (Alaior, 1964); «M'han dit que no la portessis / sinó tres ve-

gades l'any: / la una per *Cinquagesma* / y l'altra per Sant Joan, / l'altra per Pasqua Florida / quan els roses floriran», MilàF, *Romllo.*, versió B (1).³ Popularment pres per un nom de sant: «sis lliures, y són per un burro o ase, bo y enbestat, lo qual me à de pagar a la festa de *Sanct Cogesma*», doc. fi S. xvi, Sd'Urgell (*EUC*, 1933, p. 76); «Festes de *sancogesma*, / també les de Nadal, / les de Pasqua Florida / són les mellors de l'any», recollida per Joan Segura, *Urgell*, p. 105; «per *Sancujema* va fer dos anys, varen passar uns senyors --- y'ls hi va vendre tota la parraqueria de la caixa, que encara era del temps de quan Judas era fadrí», M'Vayreda, *Sang Nova* I, iv, 26; anoto *sanjukézmā* a Ogassa (1935), *sanjukézmā* a Vall Ferrera i Cardós (1933), *sanjukézmā* a Farrera de Pallars (id.), *sanjukyérmā* a la V. d'Aneu (Sorpe, 1957); en la cançó citada del *Romllo.*: variant *Sant Quagesma* o *Sant Cagesma*, versió E (Banys d'Arles), i, en fi, *Santa Qugesma*, D (1) (Torelló).

Quint, *-a*, i *cinquè*, *-ena*, s'han fet concurrència des d'antic; era un prejudici d'alguns puristes⁴ entorn de l'a. 1900 la inclinació a creure que *quint* fos un llatíisme balder (com *sext*, *sèptim*, *octau*) afavorit modernament per la influència castellana: tant *quint* com *cinquè* apareixen, alternativament, en la *DoctrPu.* de Llull (aquell pp. 196-7 G, i, quatre cops a la p. 195...; l'altre 192, 273); *quint* i *quintament* (en canvi *sisenament*) en Eiximenis (*Terç*, *NCl.* vi, 114; *DComp.*, 311, 313), *quint* doc. ross. de 1309 (*RLR* viii, 67); «— quarta, quinta, sisena ---», Eiximenis (*Regim. C. P.*, 24.7); «Comense lo *quint* libre, qui és de les plantes ---» Llull (*Merav.*, *NCl.* ii, 39); «lo pregà de cinc coses; la primera, que ---; la quinta, que ---», *Amic e Melis* (*NCl.* XLVIII, 123); «--- lo tercer, habitació sacramental; lo quart, percepció sensual; lo *quint*, recepció usual», StVicentF (*Serm.* i, 254.32). En particular, l'adverbi «primerament ---, *quintament* ---», c. 1390, *Mem. de Greuges de Val. a Joan I* (*BABL* xi, 73); l'ús partitiu o fraccional: «no 's hom al món / haja vist quart / ne quinta part / del que yo sé», JRoig (*Spill*, 7038); «calia --- el sufragi favorable dels quatre *quints* de membres votants de l'Institut», prefaci (1) de les *Normes Ortogràfiques* IEC, a. 1913; «*quincunx* --- és la quinta part del peu», OPou (*TbPu.*, 76).⁵

A penes cal dir que *quint* segueix essent l'expressió popular a tots els dialectes i regions de la llengua —Principat, rossellonès, valencià, mallorquí, menorquí, etc.—, i això no sols amb paper adjectiu sinó encara més com a substantivat, *un quint* (perrot, men., etc.). Sens dubte en els mateixos autors medievals, i no menys des dels orígens, es troba també *cinquè* (Llull, Desclot, Muntaner, etc.); «la quarta ---, la *cinquena* ---», Eix., *DComp.*, 313; «sent Agustí en la sua *cinquena* homelia», id., *Regim.*, 45.1; «al *sinché* yorn ---», Reixac, *Questa*, 26.34, 26.35; «la quarta condició --- la *cinquena* condició ---», StVicentF (*Quar.*, 23.91, 178.57); d'ací: *sinquena* 'moneda antiga del país' eiv. (PzCabrero).

A un ambient lingüístic menys genuí pertanyen al-